

Vergaderjaar 2023–2024

31 293

Primair Onderwijs

Nr. 719

BRIEF VAN DE PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 februari 2024

Tijdens het begrotingsdebat van januari jongstleden dienden de leden Paternotte (D66) en Stoffer (SGP) een motie in waarin zij oproepen om, vooruitlopend op de curriculumherziening, de focus van het leesonderwijs te verleggen door scholen nadrukkelijk in staat te stellen bewezen effectief leesonderwijs te geven met kennisrijke teksten in combinatie met andere vakgebieden.¹ Het verbeteren van de leesvaardigheid van leerlingen door middel van *evidence informed* werken heeft hoge prioriteit. Zoals ook tijdens het debat aangegeven, beschouw ik de motie als een stevige aanmoediging om ons beleid dat gericht is op het versterken van effectief leesonderwijs voort te zetten. In deze brief wordt uw Kamer geïnformeerd over hoe we scholen helpen door middel van:

- de actualisatie van het curriculum;
- het masterplan basisvaardigheden;
- de Bibliotheek op school;
- de Kennistafel Effectief leesonderwijs.

Effectief leesonderwijs

Leesonderwijs is effectief als het is gebaseerd op inzichten uit wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek. Kenmerken van effectief leesonderwijs zijn onder andere dat:

- lezen wordt geïntegreerd met andere taaldomeinen zoals spreken en schrijven en met andere leergebieden, zoals geschiedenis, aardrijkskunde of burgerschap;
- expliciet aandacht wordt besteed aan leesmotivatie;²
- in de klas gebruik wordt gemaakt van rijke teksten. Dit zijn authentieke teksten van goede kwaliteit die niet aangepast zijn voor onderwijsdoel-einden. Bijvoorbeeld een tekst waarin woorden zijn verwijderd omdat die te moeilijk zouden zijn voor leerlingen is niet rijk, maar verarmd. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen juist meer moeite hebben om

¹ Motie 36 410-VIII-70, 18-01-2024.

² Stichting Lezen, lezeninhetpo.nl.

vereenvoudigde teksten te lezen.³ Je vindt rijke teksten in kranten, tijdschriften en in (kinder en jeugd-)literatuur.

Deze inzichten over effectief leesonderwijs worden nog niet in alle klaslokalen toegepast. Hier valt dus nog een wereld te winnen. Begrijpend lezen is vaak een apart vak op het lesrooster, dat losstaat van andere vakken en waarbij gebruik wordt gemaakt van lesmethodes met korte teksten die niet rijk zijn. Het vak begrijpend lezen wordt vaak genoemd als een belangrijke oorzaak voor de dalende leesvaardigheid en het dalende leesplezier van Nederlandse leerlingen.⁴ Om het tijt te keren is het van groot belang scholen zo goed mogelijk in staat te stellen met effectief leesonderwijs aan de slag te gaan.

Actualisatie curriculum

Met de actualisatie van de kerndoelen en examenprogramma's zetten we belangrijke stappen om de inzichten over effectief leesonderwijs in het hele curriculum te verankeren. Zo is in de conceptkerndoelen Nederlands opgenomen dat leerlingen rijke teksten aangeboden moeten krijgen. Ook zorgen we ervoor dat de basisvaardigheden taal en rekenen geïntegreerd worden in de overige leergebieden.⁵ Dit stelt scholen in staat om rijke teksten niet alleen te gebruiken tijdens taal of Nederlands, maar ook bij andere vakken waarin het opdoen van kennis centraal staat. De leesvaardigheid van leerlingen wordt hiermee een verantwoordelijkheid van de hele school, niet alleen die van de leraar Nederlands. De nieuwe kerndoelen Nederlands bieden zo een stevig fundament voor kennisrijk leesonderwijs dat geïntegreerd is in de zaakvakken.

We grijpen de actualisatie van het curriculum ook aan om kritisch te kijken naar de manier waarop leerlingen in groep 8 worden getoetst. De doorstroomtoets toetst namelijk slechts een deel van de leesvaardigheid van leerlingen. Er wordt bijvoorbeeld niet getoetst of leerlingen een tekst kunnen evalueren of erop kunnen reflecteren, terwijl die vaardigheden wel nodig zijn om tot diep leesbegrip te komen. Samen met toetsexperts onderzoeken we hoe we ervoor kunnen zorgen dat de toets goed aansluit bij wat leerlingen moeten kunnen en kennen.

De conceptkerndoelen Nederlands worden momenteel beproefd in de praktijk. Onder leiding van SLO kijken scholen kritisch naar wat de nieuwe kerndoelen betekenen voor hun onderwijs en worden ze aangemoedigd om er alvast mee aan de slag te gaan. Daarnaast ontwikkelt SLO in opdracht van OCW tussendoelen, leerlijnen en handreikingen bij de conceptkerndoelen Nederlands. Scholen kunnen die nu al raadplegen via de website van SLO.⁶ Ook de Inspectie van het Onderwijs zal in het toezicht scholen ruimte bieden om alvast met de nieuwe kerndoelen te werken.

Masterplan basisvaardigheden

Vooruitlopend op de implementatie van het nieuwe curriculum bieden we scholen met het Masterplan basisvaardigheden al de nodige handvatten om aan de slag te gaan met effectief leesonderwijs.

³ Silfhout, G. van (2014). Leuk om te lezen of makkelijk te begrijpen? Optimaal begrijpelijke teksten voor het voortgezet onderwijs. Delft: Eburon.

⁴ Onder andere: Wier, Marten van der: «De leesvaardigheid daalt, grote kans dat «begrijpend lezen» een van de daders is». In: *Trouw*, 16-12-2024 en Vlooswijk, E.: «Het gaat belabberd met de leesvaardigheid in Nederland. Hoe kan het beter?» In: *de Volkskrant*, 07-07-2023.

⁵ Zie opdracht SLO bijstelling kerndoelen Nederlands, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid – SLO

⁶ Bijvoorbeeld leesonderwijs op peil – SLO en lezeninhetpo.nl

Het Masterplan basisvaardigheden is een structurele en integrale aanpak om te komen tot verbetering van de basisvaardigheden van leerlingen. We helpen momenteel zo'n 3.000 scholen in het funderend onderwijs om de basisvaardigheden van hun leerlingen duurzaam te verbeteren. Er is een subsidieregeling basisvaardigheden beschikbaar en onderwijscoördinatoren van OCW ondersteunen scholen om een aanpak op maat op te stellen en uit te voeren op basis van kennis uit de onderwijspraktijk en wetenschappelijk onderzoek. Het merendeel van de 3.000 subsidiescholen vraagt de onderwijscoördinator om hulp om met effectief leesonderwijs aan de slag te gaan. De onderwijscoördinator helpt de school dan op weg om daarvoor een aanpak te uit te werken. Onderdeel hiervan is dat de leerlingen de beschikking krijgen over mooie boeken die aansluiten bij hun leefwereld en dat er tijd wordt vrijgemaakt om dagelijks een half uur te lezen. Belangrijk hierbij is dat leraren een rolmodel zijn, door zelf te lezen en enthousiast te vertellen over boeken die zij mooi vinden.

Ter ondersteuning van alle scholen die bezig zijn de resultaten van leerlingen in de basisvaardigheden te verbeteren stelt het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) wetenschappelijke kennis, handvatten en voorbeelden beschikbaar via onderwijskennis.nl.⁷

In het kader van het Masterplan wordt verder gewerkt aan een beter zicht op de prestaties voor de basisvaardigheden op leerling-, school- en stelselniveau en de professionalisering van leraren. Daarbij is er sinds 1 augustus 2023 een aparte standaard basisvaardigheden (OP0) opgenomen in de onderzoekkaders van de Inspectie van het Onderwijs. Hiermee is er nog meer focus en aandacht voor basisvaardigheden binnen het toezicht. U kunt over deze integrale aanpak lezen in de voortgangsbrief van 28 november jl.⁸

De Bibliotheek op school

In het kader van het Masterplan basisvaardigheden heeft het kabinet fors geïnvesteerd in de Bibliotheek op school. Hiermee worden scholen in staat gesteld om een aantrekkelijke leesomgeving in te richten. Een rijke leesomgeving is essentieel om leesplezier te bevorderen. Naast een actuele collectie boeken met voor elk kind wat wils behelst dit ook een fijne plek om te lezen in de school en de aanwezigheid van een kundige leesconsulent die de collectie rijke teksten goed kent en die leerlingen helpt om het juiste boek te kiezen. Ook tijd voor vrij lezen en voorlezen zijn onderdeel van de leesomgeving. Veel scholen die deelnemen aan de Bibliotheek op school zien het leesplezier van hun leerlingen stijgen. De Bibliotheek op school is vaak de eerste stap naar effectief leesonderwijs aan de hand van rijke teksten.

Kennistafel Effectief Leesonderwijs

Daarnaast ondersteunt OCW de Kennistafel Effectief Leesonderwijs. De Kennistafel verenigt onderzoekers, beleidsmakers en onderwijsprofessionals om dat wat bekend is uit onderzoek over lezen beschikbaar te maken voor de onderwijspraktijk:

- vanuit de Kennistafel is de Kwaliteitswaaier effectief leesonderwijs⁹ ontwikkeld, een handreiking die gratis beschikbaar is voor iedereen in het onderwijs, van leraar tot bestuurder, om met effectief leesonderwijs aan de slag te gaan;

⁷ Kennis en vaardigheden van leerlingen | Onderwijskennis

⁸ Kamerstukken II 2023–2024, 31 293, nr. 709

⁹ Kwaliteitswaaier-Effectief-Onderwijs-in-Begrijpend-Lezen-2.pdf (platformsamenonderzoeken.nl)

- de leden van de Kennistafel bespreken ook aan de hand van concrete voorbeelden hoe zij scholen kunnen ondersteunen om effectief leesonderwijs te implementeren. Bijvoorbeeld als een school voor voortgezet onderwijs wil starten met een half uur vrij lezen per dag. Hoe zorg je ervoor dat ook de aardrijkskunde- en de geschiedenisdocent daaraan willen meedoen? En hoe krijg je voldoende kennis over jeugdliteratuur in het team? Hoe stimuleer je dat leerlingen ook moeilijkere boeken kiezen? De Kennistafel werkt die vragen uit in handvatten om alle scholen hierbij te kunnen ondersteunen.
- momenteel verkennen we met de leden van de Kennistafel hoe we de expertise over effectief leesonderwijs die aanwezig is bij verschillende organisaties kunnen onderbrengen in een Expertisepunt Taal, zodat alle scholen toegang hebben tot kennis en ondersteuning die nodig is om met effectief leesonderwijs aan de slag te gaan: van goede praktijkvoorbeelden en handreikingen tot wetenschappelijk onderzoek en nascholing;
- omdat de effectiviteit van het leesonderwijs ook afhankelijk is van de kwaliteit van leermiddelen, zal de Kennistafel tenslotte een kwaliteitskader voor leermiddelen begrijpend lezen ontwikkelen waarmee onderwijsprofessionals en leermiddelenmakers de effectiviteit van leermiddelen voor lezen kunnen bepalen.

Zodra het nieuwe curriculum is vervat in wet- en regelgeving, zijn de inzichten over effectief leesonderwijs richtinggevend voor alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs. Dat vraagt overigens ook veranderingen in de lerarenopleidingen, leermiddelen, toetsing en examinering en toezicht. Zo werken we op meerdere fronten aan een nieuwe en structurele aanpak van het leesonderwijs.

De Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs,
M.L.J. Paul